

Uchwała nr 123
Rady Działalności Pożytku Publicznego
z dnia 21 października 2025 roku
w sprawie przyjęcia opinii dotyczącej projektu rozporządzenia Parlamentu
Europejskiego i Rady dotyczącego Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
i Funduszu Spójności oraz Europejskiej Współpracy Terytorialnej (Interreg) na lata
2028–2034 (COM(2025) 552 final)

Rada Działalności Pożytku Publicznego, zwana dalej Radą, działając na podstawie art. 35 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. 2025 poz. 1338) oraz § 10 rozporządzenia Przewodniczącego Komitetu do spraw Pożytku Publicznego z dnia 24 października 2018 r. w sprawie Rady Działalności Pożytku Publicznego (Dz.U. 2018 poz. 2052):

§ 1

Przyjmuje opinię w sprawie projektu rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczącego Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności oraz Europejskiej Współpracy Terytorialnej (Interreg) na lata 2028–2034 (COM(2025)552 final).

Celem opinii jest przedstawienie stanowiska organizacji pozarządowych i społeczeństwa obywatelskiego w odniesieniu do projektowanego kształtu polityki spójności w nowej perspektywie finansowej Unii Europejskiej.

§ 2

Rada zwraca uwagę, że rozporządzenie EFRR/FS/Interreg ma zasadnicze znaczenie dla funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego w Polsce i Unii Europejskiej, ponieważ określa ramy dostępu do funduszy, zasady wdrażania, partnerstwa, uproszczeń i zarządzania na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym.

Opinia została opracowana na podstawie analizy:

- projektu rozporządzenia COM(2025)552 final i jego załączników,
- obowiązującego rozporządzenia (UE) 2021/1059 w sprawie Interreg na lata 2021–2027,
- dokumentów Komisji Europejskiej, Parlamentu Europejskiego, Komitetu Regionów

i Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego dotyczących nowych ram finansowych na lata 2028–2034,

– wniosków i doświadczeń polskich i europejskich organizacji pozarządowych uczestniczących w programach EFRR, FS i Interreg.

Rada podkreśla, że opinia odzwierciedla perspektywę społeczeństwa obywatelskiego, które w systemie funduszy europejskich pełni rolę zarówno beneficjenta, jak i partnera strategicznego administracji publicznej. W szczególności Rada wskazuje na konieczność utrzymania zasady partnerstwa i zarządzania wielopoziomowego, wzmocnienia udziału NGO w komitetach monitorujących, zapewnienia proporcjonalności kontroli i uproszczeń dla mniejszych beneficjentów oraz pełnego poszanowania zasad horyzontalnych Unii Europejskiej, w tym Karty Praw Podstawowych, Konwencji ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami i zasady praworządności.

Przygotowując opinię, Rada odnosi się do praktycznych doświadczeń organizacji pozarządowych w realizacji programów Interreg, EFRR i FS w okresie 2021–2027 oraz do oczekiwań środowiska obywatelskiego wobec nowego okresu programowania 2028–2034. Celem Rady jest zapewnienie, aby polityka spójności Unii Europejskiej pozostała otwarta, transparentna i oparta na zasadach współodpowiedzialności i partnerstwa.

Projekt opinii został przygotowany pod kierownictwem Pana Macieja Kunysza, Współprzewodniczącego Rady Działalności Pożytku Publicznego oraz członka Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego.

§ 3

Opinia, o której mowa w § 1, obejmuje w szczególności następujące rekomendacje:

1. Zasada partnerstwa i równorzędny udział społeczeństwa obywatelskiego w programach Interreg

Projekt rozporządzenia EFRR, Funduszu Spójności i Interreg na lata 2028–2034 (COM(2025)552 final) przenosi zasadę partnerstwa do ogólnych przepisów horyzontalnych, nie rozwijając jej w samym akcie sektorowym. W efekcie Interreg – będący najbardziej partnerskim z instrumentów polityki spójności – może utracić swój

unikatowy charakter współzarządzania i współodpowiedzialności partnerów lokalnych, regionalnych i społecznych.

Zasada partnerstwa, określona w art. 8 rozporządzenia (UE) 2021/1060, zobowiązuje państwa członkowskie do włączania partnerów społecznych, organizacji pozarządowych oraz przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego w cały cykl realizacji funduszy: programowanie, wdrażanie, monitorowanie i ewaluację.

W dotychczasowym okresie programowania (2021–2027) zasada ta była w Interreg stosowana z największą konsekwencją, jednak wyłącznie w oparciu o praktykę, a nie przepisy sektorowe. W nowym rozporządzeniu brak jednoznacznego odniesienia do niej wprost w treści artykułów dotyczących zarządzania programami współpracy terytorialnej.

Rada Działalności Pożytku Publicznego wskazuje, że brak wyraźnego umocowania zasady partnerstwa w rozporządzeniu Interreg osłabi pozycję organizacji pozarządowych i partnerów lokalnych w strukturach decyzyjnych. W konsekwencji może dojść do centralizacji procesu wdrażania, ograniczenia przejrzystości i spadku efektywności projektów transgranicznych, które wymagają współpracy opartej na zaufaniu, równowadze i wspólnym planowaniu.

Rada postuluje, aby w rozporządzeniu EFRR, FS i Interreg na lata 2028–2034 wprowadzono jednoznaczny zapis, że zasada partnerstwa obowiązuje w odniesieniu do wszystkich programów współpracy terytorialnej, w tym transgranicznej, transnarodowej i międzyregionalnej, a **organizacje społeczeństwa obywatelskiego uczestniczą w komitetach monitorujących z prawem głosu**. Komisja Europejska powinna doprecyzować w aktach wykonawczych minimalny poziom reprezentacji NGO i partnerów społecznych w strukturach wdrażania – nie mniejszy niż 10% składu każdego komitetu.

Utrzymanie i rozwinięcie zasady partnerstwa w Interreg ma znaczenie nie tylko dla jakości projektów, ale i dla legitymacji demokratycznej całej polityki spójności.

Organizacje społeczeństwa obywatelskiego są naturalnymi ambasadorami współpracy europejskiej w regionach przygranicznych, wzmacniają zaufanie między wspólnotami lokalnymi oraz wnoszą wiedzę o potrzebach społecznych i środowiskowych, której nie posiada administracja publiczna.

Dla Polski, z uwagi na długość granic i liczbę programów transgranicznych, zachowanie realnego partnerstwa w Interreg jest warunkiem skutecznej realizacji celów spójności terytorialnej i solidarności europejskiej.

2. Transparentne i sprawiedliwe zasady wyboru projektów Interreg

Projekt rozporządzenia EFRR, Funduszu Spójności i Interreg na lata 2028–2034 (COM(2025)552 final) nie precyzuje wystarczająco zasad i kryteriów wyboru projektów w programach współpracy terytorialnej. Zapisane w nim ogólne ramy pozostawiają zbyt szeroki margines interpretacji państwom członkowskim i instytucjom zarządzającym, co w praktyce może prowadzić do braku jednolitych standardów przejrzystości oraz do nierównego traktowania poszczególnych kategorii beneficjentów, zwłaszcza organizacji pozarządowych.

W dotychczasowym okresie 2021–2027 procedury naborów w programach Interreg znacząco różniły się między sobą – zarówno pod względem wymogów formalnych, jak i oceny merytorycznej. W wielu przypadkach NGO napotykały trudności w uzyskaniu dostępu do informacji o kryteriach oceny, a proces odwoławczy był niejasny lub niewystarczająco opisany w regulaminach konkursów. W nowym okresie programowania istnieje ryzyko utrwalenia tych różnic i dalszego ograniczenia faktycznego dostępu mniejszych organizacji społeczeństwa obywatelskiego do projektów Interreg.

Rada Działalności Pożytku Publicznego podkreśla, że zasada równego traktowania i przejrzystości powinna być podstawowym elementem każdego programu współpracy terytorialnej. W tym kontekście Rada rekomenduje, aby w rozporządzeniu Interreg wprowadzono:

1. obowiązek publikowania pełnych list rankingowych wraz z uzasadnieniem punktacji oraz nazwami beneficjentów,
2. ujednolicenie minimalnych kryteriów wyboru projektów w całej Unii, w tym kryteriów jakościowych i społecznych,
3. wprowadzenie mechanizmu przejrzystego odwołania (appeal mechanism), z określonym terminem rozpatrzenia,
4. obowiązek publikowania protokołów z posiedzeń komitetów oceniających oraz składów zespołów eksperckich,

5. wymóg udziału przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego w procesie oceny projektów przynajmniej jako obserwatorów lub członków z prawem głosu doradczego.

Transparentność i jawność procedur konkursowych są nie tylko wymogiem prawidłowego zarządzania finansami publicznymi, ale także warunkiem zaufania obywateli do funduszy europejskich. Ujednolicone i dostępne zasady wyboru projektów zwiększą efektywność wydatkowania środków, zminimalizują ryzyko błędów administracyjnych i wzmocnią legitymację programów Interreg w oczach społeczności lokalnych.

Rada zwraca również uwagę, że kryteria oceny powinny uwzględniać nie tylko wymiar ekonomiczny, lecz także wpływ społeczny, środowiskowy i obywatelski projektów.

Współpraca terytorialna nie może ograniczać się do finansowania inwestycji infrastrukturalnych – jej celem powinno być wzmacnianie więzi między ludźmi i instytucjami po obu stronach granic.

3. Wzmocnienie wymiaru regionalnego i lokalnego w programach Interreg

Projekt rozporządzenia EFRR, Funduszu Spójności i Interreg (COM(2025)552 final) nie zawiera jednoznacznych przepisów dotyczących decentralizacji zarządzania programami współpracy terytorialnej. Nadal zakłada dominującą rolę instytucji zarządzających ulokowanych na poziomie krajowym lub ponadnarodowym, co ogranicza wpływ władz regionalnych, samorządów lokalnych oraz organizacji społeczeństwa obywatelskiego na kierunki i sposób wykorzystania środków.

Wieloletnie doświadczenia programów Interreg w Polsce i innych państwach członkowskich pokazują, że **projekty opracowywane i wdrażane blisko społeczności lokalnych są bardziej skuteczne, trwałe i lepiej odpowiadają na potrzeby terytoriów pogranicza**. W sytuacji, gdy decyzje programowe zapadają centralnie, często pomijane są lokalne konteksty, różnice społeczne, geograficzne i kulturowe. Dla organizacji pozarządowych, które działają na poziomie regionalnym i transgranicznym, taki model zarządzania oznacza ograniczony dostęp do informacji, słabszy wpływ na planowanie i mniejsze możliwości partnerskiej współpracy.

Rada Działalności Pożytku Publicznego podkreśla, że w nowej perspektywie 2028–2034 należy wzmocnić **zarządzanie wielopoziomowe (multi-level governance)**,

w którym kompetencje i odpowiedzialność są dzielone między poziom krajowy, regionalny i lokalny. Interreg, jako program współpracy terytorialnej, powinien w szczególności promować rozwiązania oparte na współzrządzeniu (co-governance) i wspólnej odpowiedzialności partnerów.

Rada rekomenduje, aby w rozporządzeniu EFRR/FS/Interreg oraz w aktach wykonawczych Komisji Europejskiej:

1. wprowadzić obowiązek opracowania **komponentów regionalnych** lub „rozdziałów terytorialnych” w planach programowych Interreg, uzgadnianych z władzami regionalnymi i partnerami społecznymi,
2. umożliwić **alokację części środków Interreg na poziomie regionalnym**, zarządzaną przez struktury euroregionalne lub regionalne komitety partnerstwa,
3. zagwarantować udział przedstawicieli regionów i organizacji pozarządowych w procesie przeglądów śródkresowych i aktualizacji programów,
4. wzmocnić rolę **komitetów monitorujących** jako platform współdecydowania, a nie wyłącznie opiniowania dokumentów wdrożeniowych.

Dzięki takiemu podejściu Interreg stanie się instrumentem rzeczywistego współzarządzania europejskiego, a nie tylko narzędziem realizacji polityk krajowych. Udział władz regionalnych i NGO w procesie programowania wzmocni poczucie współodpowiedzialności za rozwój pograniczy, zwiększy efektywność inwestycji oraz przyczyni się do realizacji zasady pomocniczości określonej w art. 5 Traktatu o Unii Europejskiej.

4. Regranting i fundusze małych projektów w Interreg

Projekt rozporządzenia EFRR, Funduszu Spójności i Interreg na lata 2028–2034 (COM(2025)552 final) dopuszcza finansowanie inicjatyw lokalnych w ramach działań transgranicznych, jednak nie wprowadza wyraźnego obowiązku ustanowienia mechanizmów regrantingu ani funduszy małych projektów (microgrant schemes). Brak takiego zapisu grozi marginalizacją mniejszych organizacji pozarządowych i lokalnych podmiotów niekomercyjnych, które często realizują najbardziej innowacyjne i społecznie potrzebne przedsięwzięcia, lecz nie dysponują zapleczem administracyjnym pozwalającym na realizację dużych projektów Interreg.

W poprzednich perspektywach (m.in. w programach Interreg Polska–Słowacja, Polska–Czechy czy Południowy Bałtyk) fundusze małych projektów okazały się **jednym z najbardziej efektywnych instrumentów budowania współpracy społecznej i kulturalnej**. Umożliwiały szybkie finansowanie lokalnych inicjatyw transgranicznych, często o wysokiej wartości symbolicznej i integracyjnej, takich jak wydarzenia obywatelskie, współpraca szkół, działania ekologiczne czy sieciowanie NGO. Ich znaczenie zostało potwierdzone także w raportach ewaluacyjnych Komisji Europejskiej i Trybunału Obrachunkowego.

Rada Działalności Pożytku Publicznego podkreśla, że w nowej perspektywie 2028–2034 należy zapewnić **ciągłość finansowania mikroprojektów i regrantingu**, poprzez:

1. wprowadzenie w rozporządzeniu Interreg obowiązku utworzenia funduszy małych projektów w każdym programie współpracy transgranicznej,
2. umożliwienie organizacjom pozarządowym pełnienia roli operatorów grantowych (intermediary bodies), uprawnionych do dystrybucji mikrodotacji,
3. uproszczone procedury naboru i rozliczania dla projektów o wartości poniżej 100 000 EUR,
4. finansowanie kosztów administracyjnych i obsługi projektów realizowanych przez NGO w ramach regrantingu,
5. obowiązek publikowania rocznych sprawozdań z funkcjonowania funduszy małych projektów wraz z ich efektami społecznymi i środowiskowymi.

Mechanizm regrantingu stanowi praktyczną realizację zasady partnerstwa i pomocniczości, przenosząc odpowiedzialność za część działań na poziom lokalny i obywatelski. Dla społeczności przygranicznych jest to narzędzie budowania zaufania, wzajemnego poznania i trwałej współpracy między mieszkańcami.

Włączenie tego rozwiązania do rozporządzenia Interreg zwiększy dostępność programu dla mniejszych organizacji, wzmocni kapitał społeczny w regionach granicznych i uwiarygodni unijną politykę spójności jako instrument bliski obywatelom.

5. Uproszczone formy rozliczania i proporcjonalność sprawozdawczości

Projekt rozporządzenia EFRR, Funduszu Spójności i Interreg (COM(2025)552 final) przewiduje możliwość stosowania uproszczonych form finansowania, takich jak ryczałty, koszty jednostkowe i stawki procentowe, lecz nie wprowadza obowiązku ich

stosowania w odniesieniu do mniejszych projektów współpracy terytorialnej.

W praktyce oznacza to ryzyko dalszego utrzymywania nadmiernego formalizmu i barier administracyjnych dla małych organizacji pozarządowych oraz podmiotów lokalnych uczestniczących w Interreg.

W poprzedniej perspektywie 2021–2027 uproszczenia były stosowane w różnym zakresie, zależnie od programu i instytucji zarządzającej. W wielu przypadkach nadal wymagano szczegółowej dokumentacji wydatków, co zniechęcało mniejszych beneficjentów i prowadziło do znacznych kosztów transakcyjnych. Tymczasem dane Komisji Europejskiej oraz Europejskiego Trybunału Obrachunkowego potwierdzają, że uproszczone formy kosztów nie zwiększają ryzyka nadużyć finansowych, a równocześnie znacząco redukują błędy administracyjne i poprawiają absorpcję środków.

Rada Działalności Pożytku Publicznego stoi na stanowisku, że w nowej perspektywie finansowej **stosowanie uproszczonych form rozliczania powinno być zasadą, a nie wyjątkiem**. W szczególności zaleca się:

1. wprowadzenie obowiązku stosowania ryczałów, kosztów jednostkowych lub stawek procentowych dla wszystkich projektów Interreg o wartości poniżej 200 000 EUR,
2. uznanie uproszczonych kosztów za domyślną metodę rozliczania w przypadku projektów realizowanych przez NGO,
3. wprowadzenie zasady **proporcjonalności sprawozdawczości**, tj. ograniczenia zakresu raportowania i dokumentowania wydatków w zależności od wartości projektu i poziomu ryzyka,
4. dopuszczenie rozliczeń opartych na rezultatach (result-based payments) w projektach społecznych i edukacyjnych,
5. opracowanie przez Komisję Europejską wspólnych wytycznych dla instytucji zarządzających dotyczących stosowania uproszczeń w Interreg, z przykładami dobrych praktyk i wzorami dokumentacji.

Uproszczenia są nie tylko narzędziem efektywności administracyjnej, ale także **instrumentem równości dostępu do funduszy europejskich**. Małe organizacje społeczeństwa obywatelskiego, które działają blisko obywateli, często dysponują ograniczonym zapleczem biurowym i księgowym. Nadmierne wymogi formalne

eliminują je z możliwości uczestnictwa w programach Interreg, mimo że ich projekty mają wysoką wartość społeczną i integracyjną.

Zasada proporcjonalności administracyjnej powinna być stosowana w praktyce, a nie jedynie deklarowana. Jej konsekwentne wdrożenie pozwoli zwiększyć dostępność Interreg dla nowych grup beneficjentów, obniżyć koszty wdrażania programów i poprawić przejrzystość finansową projektów.

6. Budowanie potencjału partnerów społecznych i organizacji pozarządowych

Projekt rozporządzenia EFRR, Funduszu Spójności i Interreg (COM(2025)552 final) nie zapewnia wystarczających gwarancji finansowych dla działań budujących zdolność instytucjonalną partnerów społecznych i organizacji pozarządowych uczestniczących w realizacji programów współpracy terytorialnej. Pomoc techniczna (technical assistance – TA) pozostaje w dyspozycji instytucji zarządzających, bez określenia minimalnej części środków przeznaczonej na wsparcie partnerów spoza administracji publicznej.

Tymczasem doświadczenia z okresu 2021–2027 wskazują, że **udział NGO w komitetach monitorujących czy procesach konsultacyjnych był często formalny**, a brak dedykowanego finansowania uniemożliwiał im przygotowanie ekspertyz, analiz lub udział w spotkaniach i szkoleniach transgranicznych. Skutkiem tego było osłabienie rzeczywistego partnerstwa, a w konsekwencji mniejszy wpływ społeczeństwa obywatelskiego na decyzje dotyczące alokacji środków.

Rada Działalności Pożytku Publicznego podkreśla, że partnerstwo wymaga nie tylko obecności w strukturach decyzyjnych, ale także **realnej zdolności do uczestnictwa merytorycznego**. Dlatego budowanie potencjału partnerów społecznych powinno zostać ujęte w rozporządzeniu Interreg jako wyraźny obowiązek instytucji zarządzających.

Rada rekomenduje:

1. przeznaczenie **co najmniej 0,5% całkowitej alokacji programu Interreg** na budowanie potencjału organizacji pozarządowych i partnerów społecznych,
2. umożliwienie finansowania z pomocy technicznej działań takich jak: szkolenia, ekspertyzy, doradztwo, udział w komitetach, sieciowanie partnerów transgranicznych i cyfryzacja procesów,

3. wprowadzenie obowiązku konsultowania rocznych planów wykorzystania pomocy technicznej z partnerami społecznymi i przedstawicielami NGO,
4. uwzględnienie kosztów udziału przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego w spotkaniach programowych jako wydatków kwalifikowalnych.

Takie rozwiązanie odpowiada logice **Europejskiego Kodeksu Dobrej Praktyki Partnerstwa (2021/C 106/01)**, który podkreśla, że uczestnictwo partnerów wymaga zasobów, kompetencji i stabilnego finansowania. Zapewnienie minimalnego poziomu środków na wzmocnienie partnerów społecznych w Interreg przyczyni się do poprawy jakości decyzji, przejrzystości wydatkowania i trwałości efektów projektów.

Z punktu widzenia organizacji pozarządowych z Polski i regionów przygranicznych, finansowanie budowania potencjału jest niezbędne, aby wyrównać różnice między administracją publiczną a sektorem obywatelskim. Dla Komisji Europejskiej stanowi ono instrument zwiększania legitymacji społecznej funduszy i jakości ich wdrażania.

7. Ochrona środowiska, bioróżnorodności i zakaz finansowania paliw kopalnych w Interreg

Projekt rozporządzenia EFRR, Funduszu Spójności i Interreg (COM(2025)552 final) odnosi się do zgodności z celami Europejskiego Zielonego Ładu, jednak nie wprowadza jednoznacznego zakazu finansowania inwestycji opartych na paliwach kopalnych ani działań mogących powodować trwałe szkody środowiskowe. Brak takiego przepisu stanowi ryzyko dla spójności polityki klimatycznej Unii oraz dla wiarygodności instrumentów współpracy terytorialnej, które powinny być przykładem wdrażania zasady „nieczynienia poważnych szkód” (DNSH – *Do No Significant Harm*).

Interreg finansuje wiele projektów infrastrukturalnych o charakterze transgranicznym, w tym w obszarach energetyki, transportu i gospodarki odpadami. W przeszłości część z nich obejmowała działania o wątpliwej zgodności z zasadą zrównoważonego rozwoju, co wywoływało krytykę ze strony instytucji kontrolnych i środowisk społecznych.

W nowym okresie programowania brak jednoznacznych ograniczeń może doprowadzić do ponownego finansowania projektów o charakterze wysokoemisyjnym, co byłoby sprzeczne z celami unijnymi w zakresie neutralności klimatycznej do 2050 roku.

Rada Działalności Pożytku Publicznego postuluje wprowadzenie do rozporządzenia Interreg wyraźnego przepisu stanowiącego, że środki funduszy nie mogą być przeznaczane na:

1. wydobywanie, przetwarzanie, transport lub magazynowanie paliw kopalnych (węgla, ropy, gazu ziemnego),
2. infrastrukturę utrwalającą uzależnienie od paliw kopalnych, w tym sieci przesyłowe i terminale LNG,
3. technologie wysokoemisyjne, jeżeli nie towarzyszy im plan redukcji emisji i przejścia na odnawialne źródła energii.

Jednocześnie Rada rekomenduje, aby środki Interreg były kierowane w sposób priorytetowy na projekty:

- ochrony bioróżnorodności i usług ekosystemowych,
- renaturyzacji terenów przygranicznych i obszarów Natura 2000,
- działań adaptacyjnych i edukacyjnych prowadzonych przez organizacje pozarządowe,
- rozwijania zielonych technologii i innowacji obywatelskich w regionach pogranicza.

Włączenie organizacji społeczeństwa obywatelskiego w realizację projektów środowiskowych w ramach Interreg ma znaczenie nie tylko merytoryczne, lecz także edukacyjne i integracyjne. NGO są kluczowym ogniwem między administracją a mieszkańcami – ich udział zwiększa świadomość ekologiczną, ułatwia wdrażanie zasad DNSH i zapewnia społeczny nadzór nad inwestycjami.

Wprowadzenie zakazu finansowania projektów szkodliwych dla środowiska oraz priorytetowego traktowania inicjatyw ekologicznych pozwoli zachować spójność polityki Interreg z zasadami Europejskiego Zielonego Ładu i rozporządzeniem (UE) 2020/852 w sprawie taksonomii zrównoważonych inwestycji.

8. Projekty klimatyczne i adaptacyjne realizowane przez organizacje społeczne

Projekt rozporządzenia EFRR, Funduszu Spójności i Interreg (COM(2025)552 final) przewiduje realizację działań wspierających transformację klimatyczną i odporność terytorialną, jednak nie wskazuje wyraźnie roli organizacji pozarządowych w planowaniu i wdrażaniu projektów w tym obszarze. Brak takiego odniesienia może doprowadzić do sytuacji, w której fundusze przeznaczone na adaptację do zmian klimatu będą kierowane wyłącznie do dużych podmiotów publicznych, z pominięciem

działań lokalnych, społecznych i edukacyjnych, które stanowią kluczowy element adaptacji na poziomie obywatelskim.

W praktyce to właśnie organizacje społeczne i lokalne partnerstwa są najbliższe problemów środowiskowych: prowadzą monitoring przyrodniczy, działania edukacyjne, inicjatywy dotyczące oszczędzania energii, gospodarowania wodą czy ochrony ekosystemów. Projekty te mają często niewielką skalę finansową, lecz ogromny wpływ na świadomość ekologiczną i trwałość efektów transformacji.

Rada Działalności Pożytku Publicznego wskazuje, że **Interreg powinien wspierać nie tylko inwestycje infrastrukturalne, ale także inicjatywy społeczne i edukacyjne w obszarze klimatu i środowiska**. Dlatego rekomenduje:

1. wprowadzenie w rozporządzeniu Interreg zapisu o możliwości finansowania projektów klimatycznych realizowanych przez NGO i partnerstwa obywatelskie,
2. utworzenie dedykowanego priorytetu tematycznego dla działań adaptacyjnych i edukacyjnych prowadzonych przez społeczeństwo obywatelskie,
3. dopuszczenie kosztów osobowych, ekspertyz i działań komunikacyjnych jako kwalifikowalnych wydatków w projektach proklimatycznych,
4. wprowadzenie mechanizmu szybkiego reagowania na lokalne skutki zmian klimatu – np. w formie funduszy reagowania obywatelskiego,
5. promowanie sieci NGO działających w dziedzinie ochrony klimatu i środowiska w ramach transnarodowych projektów Interreg.

Takie rozwiązanie zwiększy skuteczność polityki klimatycznej UE, ponieważ działania oddolne uzupełniają i wzmacniają inwestycje infrastrukturalne. Zgodnie z zasadą pomocniczości, adaptacja klimatyczna powinna być realizowana najbliższe obywateli, a Interreg – jako program współpracy terytorialnej – jest naturalną platformą dla takich inicjatyw.

Z punktu widzenia Polski i regionów przygranicznych projekty społeczne w obszarze klimatu mogą stanowić ważny element budowania lokalnej odporności i wspólnotowej solidarności wobec skutków ekstremalnych zjawisk pogodowych. Dla Komisji Europejskiej ich włączenie do Interreg to krok w stronę realizacji celu neutralności klimatycznej przy jednoczesnym zwiększeniu uczestnictwa obywateli w transformacji ekologicznej.

9. Integracja wymiaru społecznego w projektach Interreg

Projekt rozporządzenia EFRR, Funduszu Spójności i Interreg (COM(2025)552 final) koncentruje się głównie na wymiarze infrastrukturalnym i gospodarczym współpracy terytorialnej, jedynie marginalnie odnosząc się do celów społecznych. Brak jednoznacznego odniesienia do integracji społecznej, zdrowia publicznego, edukacji czy przeciwdziałania ubóstwu oznacza ryzyko utraty społecznego charakteru programów Interreg, który w poprzednich perspektywach stanowił ich wyróżnik.

Współpraca terytorialna nie może ograniczać się do budowy infrastruktury – jej głównym zadaniem jest **łącznie społeczności, zwiększanie spójności społecznej i terytorialnej oraz rozwijanie kapitału społecznego**. Z badań i ewaluacji programów Interreg z lat 2014–2020 wynika, że projekty zawierające komponent społeczny (edukacja, zdrowie, kultura, wolontariat, usługi opiekuńcze) charakteryzowały się większą trwałością i oddziaływaniem lokalnym niż projekty inwestycyjne o podobnej wartości finansowej.

Rada Działalności Pożytku Publicznego rekomenduje, aby w rozporządzeniu EFRR/FS/Interreg oraz w wytycznych Komisji Europejskiej wprowadzono obowiązek **integracji wymiaru społecznego** w planowaniu i realizacji projektów, poprzez:

1. ustanowienie odrębnego celu szczegółowego lub priorytetu dotyczącego współpracy społecznej, edukacyjnej i zdrowotnej,
2. umożliwienie finansowania usług społecznych i zdrowotnych o charakterze transgranicznym (np. teleopieka, edukacja zdrowotna, wsparcie rodzin),
3. włączenie organizacji pozarządowych i instytucji społecznych jako pełnoprawnych beneficjentów, a nie wyłącznie partnerów pomocniczych,
4. uznanie projektów o charakterze społecznym i edukacyjnym za równorzędne z inwestycyjnymi przy ocenie merytorycznej,
5. rozwijanie współpracy pomiędzy samorządami, NGO, szkołami i instytucjami kultury w ramach zintegrowanych projektów społecznych Interreg.

Integracja wymiaru społecznego w Interreg ma kluczowe znaczenie dla jakości życia mieszkańców regionów przygranicznych. To właśnie te obszary często zmagają się z ograniczonym dostępem do usług publicznych, depopulacją i niższym poziomem inwestycji społecznych. Wsparcie działań społecznych zwiększa odporność terytoriów, wzmacnia zaufanie obywateli do instytucji europejskich i promuje poczucie wspólnoty.

Dla organizacji pozarządowych, które realizują zadania z zakresu integracji społecznej, zdrowia i edukacji, Interreg powinien być źródłem stabilnego, wieloletniego finansowania, wspierającego rozwój transgranicznych usług społecznych i obywatelskich. Dla Komisji Europejskiej i rządów państw członkowskich włączenie komponentu społecznego do Interreg stanowi realizację zasady spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej określonej w art. 174 TFUE.

10. Dostępność Interreg dla małych i niekomercyjnych beneficjentów

Projekt rozporządzenia EFRR, Funduszu Spójności i Interreg (COM(2025)552 final) nie odnosi się wprost do kwestii dostępności programu dla mniejszych beneficjentów, w tym organizacji pozarządowych, instytucji non-profit, szkół, instytucji kultury i jednostek lokalnych o ograniczonych zasobach administracyjnych. Pominięcie tego aspektu może w praktyce utrwalić przewagę dużych instytucji publicznych i beneficjentów o rozbudowanych strukturach organizacyjnych, ograniczając pluralizm i innowacyjność projektów współpracy terytorialnej.

W dotychczasowych programach Interreg wiele małych organizacji nie było w stanie uczestniczyć w naborach ze względu na wysokie wymagania formalne, skomplikowane procedury aplikacyjne i ograniczoną możliwość prefinansowania działań. Tymczasem to właśnie małe podmioty społeczne są często **najbardziej zakorzenione lokalnie i posiadają unikalne zdolności do inicjowania współpracy ponad granicami administracyjnymi.**

Rada Działalności Pożytku Publicznego postuluje, aby w nowym rozporządzeniu Interreg oraz w jego aktach wykonawczych wprowadzono przepisy gwarantujące faktyczną dostępność programu dla małych i niekomercyjnych beneficjentów, w szczególności poprzez:

1. wprowadzenie uproszczonych formularzy aplikacyjnych dla projektów do 200 000 EUR,
2. dopuszczenie składania wniosków i raportów w językach lokalnych w programach przygranicznych,
3. ustanowienie mechanizmu zaliczkowania do 50% wartości projektu dla organizacji pozarządowych i jednostek non-profit,

4. uproszczenie wymogów dotyczących wkładu własnego (np. poprzez możliwość jego wniesienia w formie pracy wolontariackiej lub wkładu rzeczowego),
5. zapewnienie punktów doradczych i cyfrowych centrów wsparcia dla małych beneficjentów w każdym programie Interreg.

Działania te odpowiadają zasadzie proporcjonalności administracyjnej określonej w art. 11 rozporządzenia (UE) 2021/1060 oraz zasadzie równego traktowania podmiotów niezależnie od ich formy prawnej. Włączenie mniejszych beneficjentów w system realizacji Interreg przyczyni się do zwiększenia innowacyjności, trwałości i zaufania społecznego do funduszy europejskich.

Dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego dostępność Interreg oznacza nie tylko możliwość uzyskania finansowania, lecz także realny udział w tworzeniu europejskiej wspólnoty opartej na współpracy, solidarności i dialogu.

11. Transparentne zarządzanie, audyt społeczny i publikacja danych

Projekt rozporządzenia EFRR, Funduszu Spójności i Interreg (COM(2025)552 final) utrzymuje ogólne zapisy dotyczące przejrzystości zarządzania, lecz nie zawiera wystarczających mechanizmów zapewniających faktyczną jawność podejmowanych decyzji i społeczną kontrolę nad wydatkowaniem środków. W praktyce wiele programów Interreg w poprzednich latach działało w sposób ograniczający dostęp do informacji o projektach, składach komitetów, kryteriach oceny i wynikach ewaluacji. Taki brak przejrzystości utrudniał społeczeństwu obywatelskiemu ocenę efektywności funduszy i budził wątpliwości co do równego traktowania wnioskodawców.

Rada Działalności Pożytku Publicznego stoi na stanowisku, że przejrzystość i jawność są **nieodłącznym elementem zasady partnerstwa** oraz podstawą zaufania publicznego do funduszy Unii Europejskiej. Jawne zarządzanie to nie tylko obowiązek formalny, ale także warunek utrzymania legitymacji społecznej polityki spójności.

Dlatego Rada rekomenduje, aby w rozporządzeniu Interreg i aktach wykonawczych Komisji Europejskiej wprowadzić następujące rozwiązania:

1. obowiązek publikowania w formie cyfrowej wszystkich decyzji komitetów monitorujących, w tym list projektów przyjętych i odrzuconych wraz z uzasadnieniem,

2. jawność składu komitetów oceniających i ekspertów, z informacją o reprezentowanych instytucjach,
3. udostępnienie w publicznym rejestrze wszystkich beneficjentów i partnerów projektów Interreg, z podstawowymi informacjami o finansowaniu i rezultatach,
4. zapewnienie udziału organizacji społeczeństwa obywatelskiego w **społecznym monitoringu i audycie projektów**, w szczególności poprzez mechanizm konsultacji i raportowania nadużyć,
5. obowiązek corocznego przedstawiania przez instytucje zarządzające raportu z realizacji zasad przejrzystości i partnerstwa.

Mechanizm jawności i społecznego audytu nie ma charakteru sankcyjnego, lecz prewencyjny i wzmacniający. Pozwala w porę identyfikować problemy, usprawniać procesy i minimalizować ryzyko błędów administracyjnych. Włączenie organizacji pozarządowych w nadzór nad wdrażaniem Interreg wzmocni zaufanie publiczne, ograniczy ryzyko konfliktów interesów i zwiększy jakość decyzji finansowych.

Współczesne programy Interreg powinny funkcjonować w duchu **otwartego rządzenia (open governance)** – łączącego przejrzystość, udział społeczny i odpowiedzialność publiczną. Tylko w ten sposób fundusze współpracy terytorialnej pozostaną wiarygodnym narzędziem solidarności europejskiej.

12. Cyfryzacja Interreg i wsparcie narzędzi współpracy

Projekt rozporządzenia EFRR, Funduszu Spójności i Interreg (COM(2025)552 final) odnosi się do usprawnień administracyjnych, lecz nie rozwija kwestii **cyfryzacji procesów zarządzania i komunikacji** w programach współpracy terytorialnej.

W praktyce oznacza to ryzyko utrzymania zróżnicowanych i niekompatybilnych systemów informatycznych w poszczególnych programach Interreg, co utrudnia partnerom transgranicznym wymianę danych, wspólne raportowanie i monitorowanie efektów.

W poprzedniej perspektywie finansowej wdrażanie cyfrowych narzędzi (np. systemów e-MS, iOLF czy Jems) znacznie przyspieszyło proces aplikowania i raportowania, ale nie doprowadziło do pełnej interoperacyjności między krajami partnerskimi. W efekcie wiele organizacji pozarządowych i samorządów borykało się z trudnościami

technicznymi, różnymi formatami danych i brakiem dostępu do centralnych baz informacji.

Rada Działalności Pożytku Publicznego podkreśla, że Interreg powinien stać się **laboratorium cyfrowej współpracy w Unii Europejskiej** – miejscem, w którym nowoczesne technologie wspierają transparentność, partnerstwo i efektywność. W tym celu rekomenduje:

1. opracowanie przez Komisję Europejską jednolitego, wspólnego systemu cyfrowego zarządzania projektami Interreg (np. „Interreg Digital Hub”),
2. wprowadzenie obowiązku pełnej elektronicznej komunikacji między beneficjentami, partnerami i instytucjami zarządzającymi,
3. zapewnienie dostępu NGO i partnerom lokalnym do bezpłatnych szkoleń i narzędzi cyfrowych (platform, baz danych, generatorów raportów),
4. umożliwienie testowania i oceny narzędzi cyfrowych przez przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego przed ich wdrożeniem,
5. integrację danych o projektach Interreg z publicznym rejestrem funduszy UE, w formacie otwartych danych (open data).

Cyfryzacja Interreg nie powinna ograniczać się do automatyzacji procedur, lecz prowadzić do realnej **demokratyzacji dostępu do informacji i uproszczenia komunikacji między partnerami**. Nowoczesne rozwiązania informatyczne umożliwią efektywniejsze monitorowanie rezultatów, szybszą wymianę wiedzy i ograniczenie kosztów administracyjnych.

Włączenie NGO w proces projektowania i testowania narzędzi cyfrowych zagwarantuje ich użyteczność, dostępność i zgodność z zasadami równego dostępu. Cyfrowe Interreg to nie tylko sprawniejsza administracja – to bardziej przejrzysty, otwarty i obywatelski system współpracy europejskiej.

13. Współpraca edukacyjna, kulturalna i obywatelska

Projekt rozporządzenia EFRR, Funduszu Spójności i Interreg (COM(2025)552 final) ogranicza odniesienia do współpracy edukacyjnej, kulturalnej i obywatelskiej, koncentrując się głównie na celach infrastrukturalnych i innowacyjnych. Brak odrębnego odniesienia do sektora społecznego i kulturalnego jest sprzeczny z faktyczną praktyką Interreg, w ramach której właśnie projekty o charakterze

edukacyjnym, obywatelskim i kulturalnym najsukuteczniej budowały trwałe relacje między mieszkańcami regionów przygranicznych.

Współpraca między szkołami, instytucjami kultury, organizacjami młodzieżowymi i obywatelskimi ma kluczowe znaczenie dla tworzenia wspólnej przestrzeni społecznej i kulturowej Europy. To ona stanowi fundament zaufania, rozumienia międzykulturowego i integracji terytorialnej. Projekty o takim charakterze często mają niewielki budżet, ale przynoszą długofalowe efekty – szczególnie w regionach o trudnej historii, różnicach językowych i barierach administracyjnych.

Rada Działalności Pożytku Publicznego wskazuje, że w nowym okresie programowania konieczne jest wyraźne uznanie **współpracy edukacyjnej, kulturalnej i obywatelskiej** za jeden z celów Interreg. W tym celu rekomenduje:

1. ustanowienie odrębnego priorytetu tematycznego dotyczącego współpracy obywatelskiej, kulturalnej i edukacyjnej,
2. zapewnienie możliwości finansowania projektów o charakterze miękkim – wymian, warsztatów, wydarzeń publicznych, sieciowania, laboratoriów obywatelskich,
3. dopuszczenie uproszczonych form rozliczania i ryczałtów dla projektów edukacyjnych i społecznych o wartości do 150 000 EUR,
4. finansowanie długoterminowych partnerstw międzyinstytucjonalnych, np. między euroregionalnymi ośrodkami kultury, organizacjami młodzieżowymi i uczelniami,
5. promowanie projektów integrujących działania kulturalne z edukacją ekologiczną, cyfrową i obywatelską.

Rada podkreśla, że **projekty obywatelskie i kulturalne mają znaczenie strategiczne**, ponieważ wzmacniają tożsamość europejską, przeciwdziałają radykalizacji postaw i budują wspólną odpowiedzialność za przestrzeń współpracy transgranicznej.

Organizacje pozarządowe są w tym obszarze naturalnym partnerem instytucji publicznych – łączą kompetencje edukacyjne z umiejętnością docierania do lokalnych społeczności.

Uwzględnienie współpracy edukacyjnej i kulturalnej w strukturze Interreg jest również zgodne z zasadą spójności społecznej określoną w art. 174 TFUE oraz z założeniami Europejskiego Filaru Praw Społecznych.

14. Trwałość struktur współpracy transgranicznej

Projekt rozporządzenia EFRR, Funduszu Spójności i Interreg (COM(2025)552 final) przewiduje kontynuację programów współpracy transgranicznej, transnarodowej i międzyregionalnej, jednak nie zawiera przepisów zapewniających **trwałość instytucjonalną i finansową struktur współpracy**, które powstały dzięki wcześniejszym edycjom Interreg. Dotyczy to w szczególności euroregionów, stowarzyszeń międzyregionalnych oraz sieci NGO, które w wielu przypadkach pełniły funkcję katalizatora współpracy społecznej, kulturalnej i gospodarczej, lecz po zakończeniu finansowania projektowego zmuszone były do ograniczenia działalności. Interreg, jako program o charakterze strategicznym, powinien służyć nie tylko finansowaniu projektów, lecz również **utrwalaniu długofalowych form współdziałania między społecznościami i instytucjami**. W dotychczasowych okresach programowania brakowało mechanizmów umożliwiających finansowanie struktur koordynacyjnych po zakończeniu projektu, co prowadziło do przerwania współpracy i utraty kompetencji zespołów, które wypracowały doświadczenie w zarządzaniu projektami transgranicznymi.

Rada Działalności Pożytku Publicznego postuluje, aby w rozporządzeniu Interreg na lata 2028–2034 wprowadzono rozwiązania umożliwiające:

1. finansowanie trwałych struktur współpracy transgranicznej (np. euroregionów, stowarzyszeń i sieci NGO) w ramach pomocy technicznej lub specjalnych linii wsparcia,
2. dopuszczenie wydatków na utrzymanie biur, zespołów koordynacyjnych i platform współpracy jako kosztów kwalifikowalnych,
3. promowanie projektów wieloletnich i partnerskich, których rezultatem jest powstanie lub wzmocnienie stałych struktur współpracy,
4. priorytetowe traktowanie inicjatyw integrujących różne sektory – samorządy, NGO, uczelnie, przedsiębiorstwa społeczne – w formie trwałych partnerstw terytorialnych,
5. powiązanie trwałych struktur Interreg z Europejskimi Ugrupowaniami Współpracy Terytorialnej (EUWT) jako formą instytucjonalizacji współpracy.

Trwałość struktur współpracy jest warunkiem efektywności wydatkowania środków publicznych. Każdy euroregion, sieć czy partnerstwo, które funkcjonuje w sposób stabilny i otwarty, staje się platformą dla nowych inicjatyw, przyciąga kolejne środki i zapewnia ciągłość efektów projektów.

Włączenie NGO w zarządzanie tymi strukturami umożliwia zachowanie równowagi między perspektywą administracyjną a społeczną, co wzmacnia wiarygodność i odporność współpracy transgranicznej. Dla Komisji Europejskiej i państw członkowskich takie rozwiązanie oznacza **trwałe wzmocnienie europejskiej przestrzeni obywatelskiej na poziomie lokalnym i regionalnym**.

§ 4

Rada, po analizie projektu rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności oraz Europejskiej Współpracy Terytorialnej (COM(2025)552 final), wskazuje, że Interreg w nowej perspektywie finansowej powinien pozostać **programem partnerskim, otwartym i dostępnym dla obywateli**.

W szczególności Rada uznaje za priorytetowe:

1. **utrzymanie zasady partnerstwa i udziału NGO w strukturach decyzyjnych**, z prawem głosu w komitetach monitorujących i grupach roboczych;
2. **pełną przejrzystość procedur wyboru projektów**, w tym publikację list rankingowych, protokołów i składów komisji oceniających;
3. **decentralizację i wzmocnienie roli regionów, euroregionów i partnerstw lokalnych** w planowaniu i zarządzaniu programami Interreg;
4. **utrzymanie funduszy małych projektów oraz rozwój mechanizmu regrantingu**, umożliwiających finansowanie lokalnych inicjatyw społecznych;
5. **obowiązkowe stosowanie uproszczonych form kosztów (ryczałtów, kosztów jednostkowych)** i zasad proporcjonalności w sprawozdawczości;
6. **zabezpieczenie środków pomocy technicznej (min. 0,5%) na rozwój kompetencji partnerów społecznych i organizacji pozarządowych**;
7. **priorytetowe traktowanie działań środowiskowych i klimatycznych**, z jednoznacznym zakazem finansowania inwestycji w paliwa kopalne;

8. **wsparcie projektów edukacyjnych, kulturalnych, społecznych i obywatelskich**, rozwijających współpracę międzyludzką i zaufanie w regionach pogranicza;
9. **wprowadzenie pełnej cyfryzacji procesu zarządzania Interreg**, w tym jednolitego europejskiego systemu informatycznego i dostępu NGO do danych;
10. **utrwalenie struktur współpracy transgranicznej (euroregionów, sieci NGO)** jako elementów trwałego dziedzictwa programu Interreg.

Rada podkreśla, że skuteczna realizacja tych postulatów wymaga **partnerskiego współdziałania Komisji Europejskiej, rządów państw członkowskich, władz regionalnych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego**.

Interreg nie może być traktowany wyłącznie jako instrument techniczny – jest on jednym z najważniejszych filarów europejskiego zaufania, współodpowiedzialności i integracji obywatelskiej.

Rada Działalności Pożytku Publicznego uznaje, że uwzględnienie przedstawionych rekomendacji przyczyni się do zwiększenia efektywności wydatkowania środków, poszerzenia udziału obywateli w projektach unijnych, wzmocnienia zaufania do instytucji publicznych i do samej Unii Europejskiej.

W ocenie Rady, polityka współpracy terytorialnej w perspektywie 2028–2034 powinna łączyć **odpowiedzialność instytucjonalną z aktywnością obywatelską**, co stanowi istotę europejskiego modelu rozwoju opartego na solidarności i zaufaniu społecznym.

§ 5

Rada wnosi o przekazanie niniejszej uchwały:

- 1) Prezesowi Rady Ministrów;
- 2) Przewodniczącemu Podkomitetu ds. Realizacji Rozwoju Partnerstwa;
- 3) Ministrowi Funduszy i Polityki Regionalnej;
- 4) Ministrowi Spraw Zagranicznych;
- 5) Komisji Europejskiej oraz Przedstawicielstwu Komisji Europejskiej w Polsce;
- 6) Radzie Unii Europejskiej;
- 7) Parlamentowi Europejskiemu.

§ 6

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Współprzewodniczący
Rady Działalności Pożytku Publicznego
Michał Braun
Maciej Kunysz